

INDUSTRINS REFORMAGENDA

Så får industrin fart på tillväxten

Innehåll

Ett initiativ för välfärdssamhället Sverige	3
I. En offensiv agenda för Sverige som industrination	5
II. Industrin är avgörande för Sveriges ekonomi	6
III. Sveriges position som ledande industrination måste säkras	7
IV. Industrins reformagenda	9
1. Effektivisera miljötillståndsprocessen	9
2. Minska regelbördan	10
3. Möjliggör klimatomställningen	11
4. Riv hindren för den cirkulära ekonomin	13
5. Säkra framtidens elförsörjning	15
6. Underhåll och investera i transportinfrastrukturen	16
7. Ta täten i digitaliseringen	18
8. Stärk industrins kompetensförsörjning	19
9. Modernisera arbetsmarknaden	21
10. Satsa mer på FoU	22
11. Förbättra villkoren för startups	23
12. Försvara den öppna ekonomin och den inre marknaden	24
V. Sverige ska vara ett av världens mest konkurrenskraftiga länder	26

Ett initiativ för välfärdssamhället Sverige

Det är lätt att ta välfärdssamhället för givet – därför kan det vara viktigt att med jämna mellanrum påminna sig om att det samhälle vi har inte uppstått ur ett vakuum. För det är tack vare att Sverige under många decennier kunnat exportera varor över hela världen, som det svenska välfärdsbygget varit möjligt. Industrins konkurrenskraft har lagt grunden för vårt välstånd.

Men industrin är i ständig förändring – inte minst nu, när Sveriges och världen genomgår ett historiskt skifte mot minskade utsläpp och hållbar produktion. Det sätter stor press på industrin, men ställer också stora krav på politiken att hålla jämna steg.

Denna rapport är framtagen under sommaren och hösten 2020. I ett gemensamt projekt har industrins 14 ledande bransch- och arbetsgivarorganisationer i Sverige samlats kring en genomarbetad agenda för att långsiktigt stärka industrins konkurrenskraft.

Rapporten bygger på diskussioner och underlag från de medverkande organisationerna och ett stort antal intervjuer med företagsledare, fackliga ledare, akademiker och opinionsbildare.

Ett stort tack till alla för värdefulla bidrag!

Stockholm, november 2020

Anneli Kouthoofd, vd
Bygghusindustrierna

Lena-Liisa Tengblad, vd
Gröna arbetsgivare

Ravindra Parasnis, vd
Grafiska Företagen

Per Hidesten, vd
Industriarbetsgivarna

Björn Hellman, vd
Livsmedelsföretagen

Cecilia Tall, generalsekreterare
TEKO, Sveriges Textil- och Modeföretag

David Johnsson, vd
TMF, Trä- och Möbelföretagen

Viveke Ihd, vd
Återvinningsindustrierna

Magnus Huss, förbundsdirektör
IKEM - Innovations- och Kemiindustrierna

Viveka Beckeman, vd
Skogsindustrierna

Mårten Sohlman, vd
SBMI, Sveriges bergmaterialindustri

Klas Wählberg, vd
Teknikföretagen

Maria Sunér Fleming, vd
Svemin

Bo-Erik Pers, vd
Jernkontoret

9

INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

TARGE

TA

TARGE

T/

TAR

TA

T/

TA

TA

UNI
BAJ
AN
SE

FULJ
ANE
WTE

PS
BI
AI

END
AGAD
BUC

ED
ED
ED

I. En offensiv agenda för Sverige som industrination

Nu är det tid för ett nytt samförstånd mellan politiker, myndigheter och svensk industri för att lyfta Sverige som industrination. Vi behöver gemensamt vårda industrin som välståndsskapare och skapa möjligheter för industrin att ta en ledande roll i klimatomställningen.

Sverige behöver även i framtiden vårda traditionen av samarbete mellan politiker, myndigheter och industri. Den traditionen och det förtroendefulla samarbetet är nödvändigt för att svensk industri ska kunna bidra till en ökad tillväxt i Sverige. För att det ska bli möjligt behöver svensk industri ett långsiktigt och brett politiskt stöd. Låt oss påbörja ett samtal om hur svensk industri i detta skede kan bidra till Sveriges utveckling och en hållbar tillväxt – och hur beslutsfattare kan bidra till svensk industris utveckling.

Vårt förslag har som uttalad ambition att Sverige senast år 2025 ska rankas som ett av världens fem mest konkurrenskraftiga länder i World Economic Forum Global Competitiveness Index. I den senaste rankningen finns Sverige på plats åtta, men mellan år 2008 och 2013 återfanns Sverige i topp fem varje år. Dit ska vi igen.

”Låt oss påbörja ett samtal om hur svensk industri i detta skede kan bidra till Sveriges utveckling och en hållbar tillväxt – och hur beslutsfattare kan bidra till svensk industris utveckling.”

Vi som representerar industrin presenterar i denna rapport de prioriteringar som måste göras och förändringar som måste komma till för att industrin ska kunna få fart på tillväxten och stärka Sveriges konkurrenskraft. Vi har identifierat tolv reformområden som sammantaget är särskilt relevanta för industrins utveckling. De förslag som presenteras har olika stor betydelse för olika branscher och industrigrenar. Den gemensamma reformagendan utgör ett ramverk och de tolv reformområdena är inte viktade mot varandra.

Industrins tolv reformområden är:

- 1.** Effektivisera miljötillståndsprocessen
- 2.** Minska regelbördan
- 3.** Möjliggör klimatomställningen
- 4.** Riv hindren för den cirkulära ekonomin
- 5.** Säkra framtidens elförsörjning
- 6.** Underhåll och investera i transportinfrastrukturen
- 7.** Ta täten i digitaliseringen
- 8.** Stärk industrins kompetensförsörjning
- 9.** Modernisera arbetsmarknaden
- 10.** Satsa mer på FoU
- 11.** Förbättra villkoren för startups
- 12.** Försvara den öppna ekonomin och den inre marknaden

II. Industrin är avgörande för Sveriges ekonomi

I kölvattnet av den allvarligaste krisen i den globala ekonomin sedan andra världskriget behöver Sverige politiskt ledarskap och initiativ för att få fart på tillväxten. För att åstadkomma detta är det nödvändigt att stärka industrins konkurrenskraft.

Svensk industri är och har under lång tid varit en motor i ekonomin. Sveriges enastående utveckling till modernt välfärdsamhälle hade inte varit möjlig utan en internationellt framgångsrik och konkurrenskraftig industri. Trots att det svenska näringslivet idag är diversifierat med många starka sektorer, trots att tjänsteproduktionen blir allt viktigare och trots att relativt sett färre människor idag jobbar direkt i industrin, fortsätter industrin att vara en drivande kraft i samhällsekonomin.

Precis som vid det moderna samhällets genombrott i slutet av 1800-talet och precis som vid välfärdsstatens genombrott efter andra världskriget spelar industrin en nyckelroll. Industrin är avgörande för att skapa de resurser som krävs för att utveckla och förbättra samhället.

Den offentliga debatten och det politiska samtalet präglas sedan länge av ett större intresse för hur välstånd ska fördelas än för hur det skapas. Detta gäller i EU såväl som i Sverige. Den kris vi nu går igenom kan bli en katalysator för en ny diskussion som handlar mer om hur vi ska komma tillbaka och hur vi ska komma längre. En sådan diskussion måste ta sin utgångspunkt i hur vi stärker de välståndsskapande krafterna i samhället.

I krisens spår har vi sett en våg av uppsägningar. Att arbetslösheten biter sig fast på höga nivåer är en högst påtaglig risk som skulle få mycket allvarliga konsekvenser för såväl enskilda som samhällsekonomin. En förbättrad tillväxt är det enda som långsiktigt kan öka sysselsättningen.

Industrin står idag för en femtedel av det samlade ekonomiska värde som produceras i Sverige och för drygt en sjättedel av sysselsättningen.

Tar vi hänsyn till de indirekta kopplingarna mellan industrin och tjänstesektorn står industrin idag för en femtedel av det samlade ekonomiska värde som produceras i Sverige, för drygt en sjättedel av sysselsättningen och svarar för nära en tredjedel av förädlingsvärdet och sysselsättningen i det svenska näringslivet. Industrin står därtill för drygt hälften av det samlade exportvärdet.

Parallellt med den plötsliga och intensiva kris som Coronapandemin förorsakat har vi att hantera en mer långsamt eskalerande kris i form av global uppvärmning. Allt sedan industrialismens genombrott har världsekonomin drivits av fossila bränslen i form av kol, olja och naturgas. Detta har gett upphov till utsläpp av växthusgaser som orsakar global uppvärmning. Nu står vi inför utmaningen att på något eller några decennier bromsa den utvecklingen.

Riksdagen har antagit ett klimatramverk som innebär att Sverige senast år 2045 inte längre ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. För att klara detta måste vi genomföra en gigantisk omställning av ekonomin. Klimatneutralitet kan nås på flera sätt. Fossila bränslen och råvaror kan fasas ut och ersättas av fossilfri energi och förnybara råvaror. Det är också möjligt att återvinna koldioxid till ny råvara och fånga in och lagra koldioxid oavsett om det handlar om fossilt eller förnybart ursprung.

En nyckel till lyckad omställning finns i industrin. Det är genom utveckling av nya teknologier, övergång till klimatneutral produktion och export av klimatsmarta lösningar som Sverige önskar spela en roll i den globala omställningen. Det förutsätter att industrin i Sverige ges bästa möjliga förutsättningar att genomföra omställningen.

III. Sveriges position som ledande industrination måste säkras

Den första utgångspunkten i denna rapport är att svensk industris konkurrenskraft måste stärkas. Sverige är en industrination med anor. Vi är alltjämt ett av världens ledande export- och industriländer. Sverige rankas som ett av världens 30 största exportländer trots att vi räknat i folkmängd placerar oss först på 89:e plats bland världens länder.

Den svenska exportutvecklingen sedan 2008 har varit svag relativt andra industrinationer som till exempel Tyskland. Orsakerna bakom utvecklingen är komplexa. Det handlar om en kombination av underliggande svenska problem och att svenska industriföretag valt att förlägga sin verksamhet till andra länder med mer gynnsamma villkor i en global konkurrens.

”Industrin står idag för en femtedel av det samlade ekonomiska värde som produceras i Sverige och för drygt en sjättedel av sysselsättningen.”

Det betyder att vi i Sverige inte kan luta oss tillbaka och utgå från att vårt nuvarande välstånd är för evigt – snarare tvärtom. Vårt välstånd är beroende av att företag som verkar i Sverige kan hävda sig i den hastigt hårdnande internationella konkurrensen.

Det är också viktigt med ett gynnsamt näringslivsklimat där skatter och kostnader som drabbar företag ska vara förutsägbara och väl motiverade. En annan avgörande faktor för Sveriges konkurrenskraft är att säkra kompetensförsörjningen. Sverige behöver bättre matchning på arbetsmarknaden, struktur och finansiering för livslångt lärande och ett förändrat utbildningssystem med hög kvalitet och som premierar samverkan.

Den andra utgångspunkten i denna rapport är att EU:s inre marknad och den globala frihandeln ska värnas och utvecklas.

Konkurrenskraft är dock meningslös utan tillgång till marknader. För ett exportberoende land som Sverige är det därför avgörande att våra företag får tillgång till internationella marknader på lika villkor som företag från andra länder. I detta avseende intar EU:s inre marknad en särställning. Hit går ungefär tre fjärdedelar av vår export. Därför är det viktigt att den inre marknaden stärks ytterligare. Att medlemsländer sätter upp nationella begränsningar i den fria rörligheten – i strid mot den inre marknadens regler och principer – är måhända naturligt som en spontan reaktion på en pandemi men får absolut inte bli ett mönster i framtiden.

Frihandel ger tillväxt och tillväxt ger välstånd. Under de två decennierna mellan Berlinmurens fall 1989 och finanskrisen 2008 ökade den internationella handeln mycket snabbt. Därefter har utvecklingen mattats av. Idag är världshandeln mindre omfattande än den var 2008, mätt som exportvärde i relation till BNP. Frihandeln hotas idag av handelskrig, geopolitik, nationalism och protektionism. Det finns dessutom tecken på att coronakrisen förstärkt denna utveckling. Detta är oroande och måste motverkas av såväl Sverige som EU.

Den tredje utgångspunkten för denna rapport är att Sverige måste bli mer attraktivt för industriella investeringar. För det krävs tydliga incitament för företagen att satsa på forskning och innovation här i Sverige, samtidigt som de statliga satsningarna på forskning och utveckling behöver öka. Effektivare och mer förutsägbara tillståndsprocesser – inte minst när det gäller miljötillstånd – innebär också förbättrade förutsättningar för investeringar. Dessutom måste politiken säkra tillgången på energi till konkurrenskraftig energi och tillgången på god infrastruktur.

>>>

Att starta, driva och utveckla industriella verksamheter är kapitalkrävande. Det kapital som krävs rör sig lätt över gränser och söker sig till de projekt som ger bäst avkastning till lägst risk. Om det inte anses intressant att investera i industriella projekt i Sverige eller om det inte finns tillgång till rätt kompetens söker sig kapitalet till projekt i andra länder. Om vi inte kan hävda oss kommer det att leda till en utarmning av industrin i Sverige. I förlängningen hotar en nedåtgående spiral.

Därför är det helt avgörande att Sverige uppfattas som ett attraktivt investeringsland. Vi har många fördelar, såsom ett stabilt politiskt system, förtroende för arbetsmarknadsmodellen och ett industriellt kunnande rotat i ett industriellt arv. Men det räcker inte. För att få den tillväxt vi behöver i industrin måste mer kapital söka sig till industriella projekt i Sverige.

Den fjärde och sista utgångspunkten för denna rapport är att satsningar på digitalisering, hållbarhet och klimat måste fortsätta.

Sverige är och ska fortsatt vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion. För att försvara och utveckla vår position måste såväl hållbarhetsagendans som digitaliseringens möjligheter användas än bättre.

Hållbar utveckling är en självklar grund för samhällets utveckling. Det är också en självklar prioritering för industrin. Att vara hållbar i alla tre dimensionerna - miljömässigt, socialt och ekonomiskt - är en förutsättning för att vara konkurrenskraftig. Industrin är också en förutsättning för att skapa hållbarhet i samhället, inte minst genom innovativa klimatsmarta lösningar och produkter, men också genom att skapa ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen.

Sverige och svensk industri ligger i framkant vad gäller klimat och hållbarhet. Detta är en position som ska bevaras.

Satsningar på dessa områden måste därför fortsätta, inte minst kopplat till investeringar, forskning och innovation.

Den snabba utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologi, det vill säga digitaliseringen, driver en snabb omvandlingsprocess i världsekonomin. Framväxande teknologier inom till exempel artificiell intelligens, robotisering och trådlös kommunikation gör det möjligt för industrin att höja sin produktivitet, att nå nya marknader, sänka kostnader och samtidigt skapa nya produkter, affärsverksamheter och arbetstillfällen. Men den leder också till ny konkurrens. De företag och länder som inte förmår ta tillvara digitaliseringens kraft kommer att hamna på efterkälken.

”Sverige är och ska fortsatt vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion.”

Med en ökad digitalisering kan även till exempel produktionsprocesser i industrin liksom energiförbrukningen inom industrin bli avsevärt effektivare.

Sverige har länge rankats som ett av världens mest digitaliserade länder. Men på vissa områden ligger vi inte i topp och vi är ständigt utmanade. Ett särskilt orosmoln är digital infrastruktur, där utvecklingen i Sverige går för långsamt.

Coronakrisen har tvingat både organisationer och individer att omfamna ny teknik och nya arbetssätt på väldigt kort tid. Detta har visat på potentialen för ytterligare digitalisering och tydliggjort hur snabbt nya sätt att arbeta, handla och studera kan etableras.

IV. Industrins reformagenda

Vår reformagenda beskriver vad svensk industri behöver för att på bästa sätt kunna bidra till att få fart på tillväxten och stärka svensk industris konkurrenskraft. Det finns mycket att göra.

1. Effektivisera miljötillståndsprocessen

Miljölagstiftningen har bidragit till att åstadkomma stora förbättringar av miljöprestandan i Sverige. Industriföretag har gjort stora investeringar som lett till minskade utsläpp. Hållbarhetsarbete är en integrerad del av den svenska industrin.

För att Sverige ska ha en chans att klara såväl klimatomställning som tillväxt är det nödvändigt att snarast åstadkomma en radikal förbättring av miljötillståndsprocesserna. Oförutsägbarheten i dessa processer utgör ett av de absolut största hindren mot industrins utveckling, inte minst hotar den utvecklingen mot ökad hållbarhet.

Miljötillståndsprocessen präglas idag av långa beslutstider, omfattande utredningsbörd, oförutsägbarhet, rättsosäkra tolkningar och krav från myndigheter som uppträder som parter i tillståndsprövningar. Samtidigt har miljöprövningsprocesserna fått allt större betydelse och mer omfattande konsekvenser då både naturskyddsbestämmelser och vattenförvaltningsbestämmelser kommit att styra tillåtligheten för många verksamheter. Dagens tillståndsgivning präglas av otydlighet och är därför inte rättssäker. Därmed försvårar den en nödvändig utveckling av verksamheter som är viktiga för samhället i stort, inte minst klimatomställningen.

”Oförutsägbarheten i miljötillståndsprocesserna utgör ett av de absolut största hindren mot industrins utveckling och hotar utvecklingen mot ökad hållbarhet.”

Prövningarna tenderar ibland att handla om detaljer i stället för att lägga tyngden på de relevanta miljöfrågorna. Detta tar stora resurser i anspråk både hos företag, domstolar och myndigheter samtidigt som miljönyttan många gånger kan ifrågasättas. Att myndigheter på mer eller mindre klara grunder försöker hindra nya och ändrade verksamheter från att tillåtas innebär stor osäkerhet för den sökande och för både rätts- och samhällsutvecklingen i stort.

De processuella regler som styr miljötillståndsprövningen behöver ändras för att bättre kunna ta tillvara de intressen som miljöbalken ska främja. Dagens system är uppbyggt som en tvistemålsprocess vilket inte lämpar sig för miljötillståndsprövningar. En tillståndsprövning är inte en tvist som ska lösas. Tvärtom bygger systemet på att myndigheter hjälper

domstolen att fatta beslut som på bästa sätt främjar miljöbalkens mål. Domstolen måste utöva aktiv processledning och även ha större egen utredningsskyldighet, även i den inledande kompletteringsrundan. Detta behöver tydliggöras och preciseras i miljöbalken.

Den under hösten 2020 tillsatta utredningen om en modern och effektiv miljöprövning måste åstadkomma en verklig förändring, som stärker rättssäkerheten och tydliggör samt effektiviserar miljötillståndsprocessen.

Utöver förändringar i lagar, instruktioner och anslag behövs även förbättrad samverkan och ett förstärkt förtroende mellan industrin och de myndigheter som hanterar miljötillståndsprocesserna. Vi behöver en gemensam målbild och en samsyn om värdet av tillväxt och industriell utveckling. Givetvis med så låg miljöpåverkan som möjligt och utifrån en balanserad avvägning mellan kostnad och nytta.

Våra förslag:

- Ändra miljöbalkens processuella regler för att förtydliga vilka olika roller som sökande, berörda myndigheter och domstolen har. Låt domstolen få större ansvar för att utreda och leda prövningen. De myndigheter som deltar ska fungera som expertstöd till domstolen och inte som motparter i en rättsprocess.
- Ändra miljöbalken så att befintliga verksamheter som huvudregel ska prövas genom ändringstillstånd.
- Gör en översyn av miljöbalkens materiella bestämmelser i syfte att åstadkomma bättre rättssäkerhet utan avkall på miljöskyddet.
- Ge mark- och miljödomstolarna mer resurser för att öka antalet domare med teknisk kompetens.
- Säkerställ att intresset av samhällsnytta och hållbar utveckling tillvaratas bättre i prövningen. Överväg om en särskild myndighet bör inrättas för detta ändamål.
- Satsa på att myndigheterna bygger upp god teknisk och miljömässig kunskap om industrins verksamheter.
- Se över myndigheternas instruktioner och anslag. Regeringen måste tydliggöra för miljömyndigheterna att deras roll inte enbart är att skydda miljön utan också att stödja hållbar tillväxt och industrins utveckling.

2. Minska regelbördan

Svenska industriföretag verkar i en global konkurrensutsatt miljö. Det ställer höga krav på utveckling och en allt effektivare produktion. I konkurrentländerna finns ett tryck på att regeringar och myndigheter ska stärka den egna industrins konkurrenskraft med regelförenklingar. Sverige måste i denna globala miljö arbeta mer systematiskt för att stärka konkurrenskraften genom att sänka företagens kostnader för att efterleva olika regelverk.

Ett av de största hindren för ett konkurrenskraftigt företagsklimat i Sverige är den kraftigt ökade regelbördan och ineffektiviteten i de regelverk som omgärdar företagandet i Sverige. Komplexa regelverk återfinns alltid bland de frågor företagsledare pekar ut som tillväxthinder.

OECD visade i en undersökning från 2019 att Sverige halkar efter andra OECD-länder i regelförbättringsarbetet och att inga förbättringar skett sedan förra undersökningen 2015. Tillväxtverkets mätningar visar att företagens administrativa kostnader för att hantera reglerna har ökat med hela sex miljarder kronor, på bara fem år. Denna utveckling gagnar inte svensk industri.

”Företagens administrativa kostnader för att hantera reglerna har ökat med hela sex miljarder kronor på bara fem år.”

Konsekvenserna av nya regler måste analyseras bättre. Regelrådets granskning visar att en stor del av de konsekvensutredningar som görs håller låg kvalitet. Dessutom konstaterar Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi, ESO, i en rapport att den svenska regeringen ställt sig vid sidan av det utvecklingsarbete för metodutveckling och implementering av samhällsekonomiska konsekvensanalyser som EU och OECD driver.

Det behövs förbättringar i hur Sverige utvärderar och följer upp regleringar och policyinsatser av olika slag. Det är något OECD, Världsbanken och många forskare har pekat på. Många företag upplever en överimplementering eller annorlunda tillämpning av EU:s regelverk i Sverige jämfört med andra länder. Det leder till ökade kostnader och i förlängningen dyrare produkter och tjänster vilket försvagar svensk industris konkurrenskraft.

Det behövs tydliga principer om kostnadseffektivitet vid regelgivning, systematisk utvärdering av regelverk, komplettering och återremittering av bristfälliga konsekvensutredningar, tidiga samråd med industrin och tydliggörande av att överimplementering vid genomförande av EU-lagstiftning ska undvikas.

Tillväxtverket har lyft frågan om ny regelprocess. Myndigheten pekar ut flera centrala åtgärder som tillsammans skulle leda till en förbättrad regelprocess.

Det behövs konkreta och mätbara mål för en minskad regelbörda. Företagens regelkostnader måste minska. Detta bör mätas mot den totala regelkostnaden, inte bara mot den administrativa bördan. Andelen företag som upplever regelverket som tillväxthindrande måste minska. Tillväxtverkets årliga rapport ”Företagens villkor och verklighet” utgör en bra grund för att följa och utvärdera utvecklingen på detta område. Därtill bör utvecklingen i Sverige utvärderas i en årlig jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer.

Våra förslag:

- Inför Tillväxtverkets förslag till ny regelprocess i Sverige.
- Sätt tydliga mål för minskad regelbörda och skapa en process för att förenkla och förbättra befintliga regler. Utgå från de förslag som Tillväxtverket presenterat.
- Inför en princip med krav på kostnadseffektivitet vid regelutformning - nyttan måste överstiga kostnaden. Genomför systematiska utvärderingar av regelverk samt vidta åtgärder för att öka kvalitén på konsekvensanalyser.
- Säkerställ att regelverk är teknikneutrala. Inför strukturerade samråd för att identifiera regelverk som hindrar nya produkter eller innovationer.
- Genomför tidiga samråd med industrin och uppmärksamma risken för överimplementering vid genomförande av EU-lagstiftning. Ta fram jämförelser med hur andra medlemsstater tillämpar motsvarande regelverk.

3. Möjliggör klimatomställningen

Sverige vill bli en fossilfri välfärdsnation och har i det klimatpolitiska ramverket satt långsiktiga klimatmål. Ramverket möjliggör planering av hur klimatomställningen ska kunna genomföras samtidigt som såväl politik som industri har långsiktiga, förutsebara mål att förhålla sig till. Samtidigt ska nationella åtgärder inte öka klimatpåverkan utanför Sveriges gränser.

Svensk industri är optimistisk till att klimatmålen kommer att kunna uppnås, men det kräver långsiktiga spelregler, omfattande offentliga och privata investeringar samt samverkan med industrin. Industrin i Sverige kan bidra till global omställning genom alltifrån nya koldioxidneutrala tekniker till produktion och export av klimateffektiva produkter och lösningar.

Den svenska klimatpolitiken måste utgå från långsiktiga förutsättningar för omställning och från vilka reformer och investeringar som möjliggör teknikskiften, innovation och faktiska utsläppsminskningar globalt. En avgörande faktor för industrins klimatomställning är att företagen fortsatt kan vara konkurrenskraftiga på marknaden.

Enskilda företag och branscher har höga ambitioner och arbetar aktivt med klimatomställningen. Ett mycket bra exempel på branschnivå är de klimatfärdplaner som tagits fram inom 21 branscher med utgångspunkt i hur konkurrenskraft och grön omställning kan behandlas som en helhet. Färdplanerna beskriver hur respektive bransch kan bli fossilfri med stärkt konkurrenskraft som följd.

Industrins omställningsarbete, bland annat framtagna klimatfärdplaner, bör vara regeringens utgångspunkt för att genomföra Sveriges klimatmål. Istället för ökad detaljstyrning kan det offentliga genomföra omställningen i samverkan med industrin med utgångspunkt från förslag i industrins omställningsarbete och färdplaner. Idag finns både möjligheter och ett antal hinder för att genomföra omställningen.

”Elektrifiering är en av de största möjligheterna för att minska utsläpp av klimatpåverkande gaser från användning av fossila bränslen i industrin.”

Forskning, utveckling och innovation skapar ny möjliggörande teknik som är avgörande för att svensk industri ska kunna driva på den gröna omställningen. Det kan handla om alltifrån nya industriprocesser, lagring och användning av vätgas, till infångning och användning av koldioxid, batteritillverkning och digitala lösningar. Det offentliga behöver därför bidra med långsiktig finansiering av forsknings- och utvecklingsprojekt och även stödja uppskalning och demonstration.

Det finns stora möjligheter att minska de globala utsläppen genom att öka svensk industris export. Den klimatnytta som svenska produkter och lösningar innebär globalt sett bör tas

med i framtagandet av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp. Av samma skäl kan förläggande av industriell produktion i Sverige bidra till minskad global klimatpåverkan även om den kan öka det som redovisas som Sveriges påverkan. Att motverka och försvåra industriell produktion och utveckling i Sverige när miljö- och klimatpåverkan av ett specifikt projekt blir mindre här än i andra tänkbara länder är kontraproduktivt.

Ett hinder är de dåligt fungerande miljötillståndprocesserna. Varje investering i ny teknik innebär en förbättrad miljöprestanda och ineffektiva tillståndprocesser bromsar därför möjliga utsläppsminskningar.

Elektrifiering är en av de största möjligheterna för att minska utsläpp av klimatpåverkande gaser från användning av fossila bränslen i industrin och transportsystemet. Ett hinder för att åstadkomma detta är bristen på tillförlitlig elförsörjning. Både produktions- och överföringskapacitet måste öka radikalt.

En grön omställning försvåras också av bristande tillgång på kompetens i Sverige. Om industrin ska kunna ställa om krävs kompetens som svarar upp mot industrins behov.

En möjlighet att snabba på omställningen är kravställandet vid offentliga upphandlingar. Stat, regioner och kommuner kan göra betydande insatser för att driva på klimatomställningen genom att fokusera på funktion snarare än teknik och formulera vetenskapligt baserade krav i upphandlingar som bidrar till omställningen. Rätt utformade krav i offentliga upphandlingar kan driva fram helt nya lösningar och skapa marknader för nya produkter.

Politiken måste se långsiktigt forskningsstöd, ökad elförsörjning, effektivare tillståndprocesser och framtidsanpassade utbildningsinsatser som delar i en helhet för att skapa förutsättningar klimatanpassad tillväxt i industrin.

Våra förslag:

- Använd branschernas omställningsarbete och de politiska förslagen i klimatfärdplanerna som utgångspunkt i arbetet med att nå Sveriges klimatmål.
- Fokusera klimatpolitiken på att skapa förutsättningar för omställningen istället för att styra eller tvinga fram utsläppsminskningar.
- Ha fokus på att påverka EU:s klimatpolitik och den internationella klimatagendan. Detta kan skapa reella utsläppsminskningar med bibehållen konkurrenskraft.
- Säkra en mer långsiktig finansiering till investeringsstöd som påskyndar omställningen till klimatneutrala industriprocesser, som till exempel Industrilivet.
- Använd offentliga upphandlingar med vetenskapligt baserade krav och livscykelperspektiv för att driva på klimatomställningsarbetet.

4. Riv hindren för den cirkulära ekonomin

Sverige har särskilt goda förutsättningar att ta en ledande roll i utvecklingen mot en cirkulär ekonomi. Svensk industri är i världsklass med skickliga innovatörer som möjliggör produktion och leverans av resurseffektiva varor, lösningar och tjänster. Det finns en stor tillgång på naturresurser, förutsättningar för bioekonomi och en stark vilja att satsa på ett fossilfritt samhälle. Svensk industri är utomordentligt viktig för omställningen till ett resurseffektivt samhälle.

Omställningen behöver gå i flera steg och handlar bland annat om regelförbättringar och incitament. Avfallslagstiftningen, brist på efterfrågan av resurseffektiva tjänster och produkter samt olösta målkonflikter försvårar för svensk industri att göra de investeringar och de förändringar av affärsmodeller som krävs för att gå mot en mer cirkulär ekonomi.

Ett stort hinder för att nå en cirkulär ekonomi är att nuvarande avfallslagstiftning är uppbyggd kring en linjär ekonomi och definitionen av vad som klassas som avfall är alltför generell. Idag klassas varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med, avser att göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med som avfall.

”Det internationella perspektivet är avgörande i arbetet för att nå en cirkulär ekonomi.”

Förutsättningarna för omställningen till cirkulär ekonomi skiljer sig åt mellan olika branscher. Olika styrmedel och incitament behövs för olika branscher, material, produkter och tjänster. Nationella särregleringar eller avvikande tolkning av EU direktiv riskerar att hindra utvecklingen mot en cirkulär ekonomi. I utvecklingen av styrmedel bör eftersträvas att de ger likvärdiga förutsättningar och underlättar konkurrens på lika villkor kopplad till cirkulär ekonomi, både i Sverige och inom EU.

Regelverk avseende avfall hämmar utvecklingen. Tolkningar av reglerna är otydliga vilket behöver lösas genom förtydliganden och mer förutsägbar tillämpning av dessa. Definitionen av avfall måste moderniseras för att möta dagens utmaningar. Regelverk och tillämpning av begreppet biprodukt är otydliga, vilket leder till att biprodukter ofta hanteras som avfall helt i onödan. Detta avskräcker många aktörer från att ta tillvara på denna resurs. Det innebär ett resursslöseri och färre möjligheter till nya affärsmodeller och utvecklingsmöjligheter.

Det internationella perspektivet är avgörande i arbetet för att nå en cirkulär ekonomi, eftersom många material- och produktflöden är globala. Reglerna för transport av avfall behöver utvecklas eftersom effektiva transporter är en förutsättning för cirkulära och rena materialflöden. Idag försvåras transporter inom EU på grund av nuvarande avfallslagstiftning.

För en mer cirkulär ekonomi är tillgången på och äganderätten till avfall för industrin av stor betydelse. Dagens regelverk avseende bland annat de kommunala avfallsmonopolen gör

företagen osäkra i sin vilja att investera i återvinning och cirkulära affärsmodeller.

Det behövs en översyn av avfallsdefinitionen, regler om när avfall upphör att vara avfall, äganderätt till avfall, klassning av biprodukter, samt möjligheter att transportera avfall inom EU.

Marknadens efterfrågan på cirkulära produkter och material för att få igång en cirkulär ekonomi måste stimuleras. Offentliga upphandlingar kan fylla en viktig funktion genom att efterfråga funktion, livslängd, klimatavtryck (LCA)- och resurseffektivitet samt återvinnings- och återanvändbarhet i högre utsträckning än vad som görs idag. Ökad efterfrågan kommer att skapa förutsättningar för innovationer och nya affärsmodeller. Det kommer också att innebära att fler och bättre metoder och standarder behöver utvecklas. Ytterligare regleringar och beskattning bör undvikas som styrmedel.

Det är viktigt att etablera offentliga och privata satsningar som skapar ett högre materialvärde över tid och bättre energieffektivitet genom digitalisering och innovation. Dessa åtgärder kommer också att stimulera nya affärsmodeller och internationella affärsmöjligheter.

Målkonflikter mellan cirkulära flöden och giftfria resursflöden måste lösas. Den otydlighet som nu finns ökar företagets osäkerhet inför investeringsbeslut. Den svenska tillämpningen av avfallsdirektivet och avvägningar mellan det nationella miljömålet ”Giftfri miljö” och återvinning bromsar utvecklingen av förutsättningarna för cirkularitet.

Den nyligen beslutade strategin för cirkulär ekonomi kan bli ett viktigt bidrag för att stödja den omställning som pågår inom industrin. De kommande handlingsplanerna behöver innehålla satsningar på forskning, innovation och kompetensuppbyggnad samt en tydlig ambition vad gäller offentlig upphandling.

Det behövs en ökad och förbättrad samverkan mellan olika beslutsfattare, myndigheter och näringsliv för att fatta väl avvägda beslut och göra medvetna vägval vid bland annat målkonflikter mellan olika policyområden och styrmedel.

Våra förslag:

- Sverige bör ta initiativ till en förändring och modernisering av EU:s avfallsdefinition.
- Förändra avfallslagstiftningen och dess tillämpning så att resurseffektivitet och cirkulära flöden stimuleras.
- Använd offentliga upphandlingar som ställer hållbarhetskrav på sakligt baserade kriterier för att stimulera efterfrågan på resurseffektiva produkter och tjänster.
- Etablera ett väl fungerande samarbete och samverkan mellan näringsliv, myndigheter och beslutsfattare kring arbetet med framtagande av handlingsplaner till strategin för cirkulär ekonomi.

5. Säkra framtidens elförsörjning

Elanvändningen kommer att öka i Sverige. Förändringar inom industrin och inom transportsektorn kommer att kraftigt öka vårt elbehov. Dessvärre är vi inte rustade för att möta den ökande efterfrågan. Vi står inför en uppseglade bristsituation vars konsekvenser riskerar bli ödesdigra för svensk industri. Ett grundproblem är att planerbar el som kärnkraft fasas ut innan nödvändig ökad transmissionskapacitet är säkrad. Samtidigt fasas icke planerbar el som vindkraft in. Detta får negativa konsekvenser för stabiliteten i elsystemet.

Under senare år har det gjorts flera uppskattningar och prognoser av elbehovet, bland annat av IVA, Sweco och Energiföretagen. Svenskt Näringsliv bedömer att elbehovet i Sverige fram till 2045 kommer att öka med minst 60 procent jämfört med dagens behov. Det innebär en ökning från dagens elanvändning på 126 TWh till 200 TWh. Detta framstår som en försiktig prognos eftersom industrins produktionsökningar inte räknats in.

”Om Sverige ska klara av att genomföra klimatomställningen och säkerställa tillväxt måste mycket kraftiga investeringar göras i både produktions- och överföringskapacitet.”

Det krävs stora investeringar i elproduktion för att klara utmaningen. Ett annat grundproblem är överföringskapaciteten. Sveriges elnät är inte dimensionerat för varken dagens eller framtidens behov. Om Sverige ska klara av att genomföra klimatomställningen och säkerställa tillväxt måste mycket kraftiga investeringar göras i både produktions- och överföringskapacitet.

För svensk industri är det centralt att det snarast tas fram en plan för att trygga ett elsystem som klarar både dagens och framtidens behov. Regeringens nystartade arbetsgrupp för att ta fram en elektrifieringsstrategi är ett bra initiativ som får ett stort ansvar. Frågan om att säkerställa både tillgång till effekt- och nätkapacitet måste få en högre politisk prioritet och bygga på en tidig dialog om behoven som utgår från kundernas behov. Elnätet blir en begränsande faktor så länge planering och utbyggnad tar längre tid än den planeringshorisont som industrin arbetar med. Effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider är helt avgörande.

Utbyggnaden av elnätet har släpat efter, vilket betyder att oroväckande flaskhalsar uppstått i kraftöverföringen från norra till mellersta och södra Sverige. Samtidigt stängs elproduktion i kraftvärmeanläggningar, underhållsstopp i kärnkraft förlängs och den planerade nedläggningen av de två reaktorerna i Ringhals fortlöper. Sammantaget utgör detta en betydande risk för jobb och tillväxt. Höga elpriser och oro för en icke tillförlitlig elförsörjning resulterar redan idag i att industriföretag tvekar inför kommande investeringar. För åtgärder på kortare sikt måste staten ta ett särskilt ansvar för att säkra elleveranserna i hela Sverige.

En nyckelfaktor bakom Sveriges position som en ledande industrination är att vi har haft en stabil tillgång på elkraft till konkurrenskraftiga kostnader. Det är angeläget att säkerställa att detta kan fortsätta gälla även i framtiden. Staten måste ge tydliga signaler och prioritera åtgärder inom både elnät och kraftproduktion som behöver genomföras omedelbart.

Våra förslag:

- Anta en ny energipolitisk överenskommelse som tar sikte på de långsiktiga behoven i elsystemet. Det måste skapas förutsättningar för att kostnadseffektivt möta behoven på minst 200 TWh. Vidare måste det definieras modeller för finansiering av utbyggnaden av elnätet och nödvändig infrastruktur som samtidigt säkrar elleveranserna i hela landet, till en kostnad som säkerställer industrins globala konkurrensförmåga.
- Genomför en gedigen analys av det nationella effektbehovet för att säkerställa tillräcklig kapacitet i hela elsystemet. Analysen måste ta höjd för den ökade och förändrade elförbrukning som följer av klimatomställning och ökad ekonomisk aktivitet. Regeringens arbete med en elektrifieringsstrategi måste bygga på en nära dialog med industrin.
- Säkerställ att Svenska kraftnät och övriga nätägare planerar utbyggnaden av elnät utifrån prognoser snarare än avrop. Prognoserna måste bygga på en tidig dialog mellan nätägare och kunder.
- Ge Svenska kraftnät i uppdrag att påskynda arbetet med att investera i andra tekniska lösningar som snabbare kan komma på plats än nya elledningar för att säkra befintlig kapacitet mellan norra och södra Sverige. Eftersom transmissionskapaciteten mellan norr och söder tar tid att få tillstånd, bör staten ta ansvar för att tillräcklig planerbar kraftproduktion finns tillgänglig.
- Utarbeta effektivare tillståndsprocesser för nätutbyggnaden så att dessa inte tidsmässigt blir ett hinder för den nödvändiga utvecklingen.

6. Underhåll och investera i transportinfrastrukturen

En väl fungerande infrastruktur är en förutsättning för industrin i Sverige. Det gäller framförallt transportinfrastruktur, såväl godstransporter som personresor. Under många år har brister i transportinfrastrukturen stått högt på den politiska agendan. Industrin vill se ett effektivt och klimatsmart logistiksystem som främjar konkurrenskraft, handel och sysselsättning i hela landet.

Den kommande nationella planen för infrastruktur måste utgå från industrins behov vid prioritering av åtgärder på motsvarande sätt som den förra planen utgick från bostadsbyggande. Vid industriinvesteringar måste Trafikverket arbeta proaktivt för att med framförhållning utveckla infrastrukturen kopplat till investeringen.

”Tillgång till infrastruktur är en viktig faktor för industriella investeringar. Befintliga industrier behöver få sina behov av infrastruktur tillgodosedda.”

Mer resurser måste läggas på bättre godstransporter. Det är angeläget att godstransporterna ges ökad uppmärksamhet för att säkra näringslivets behov av effektiva transporter. Tillgång till infrastruktur är en viktig faktor för industriella investeringar. Befintliga industrier behöver få sina behov av infrastruktur tillgodosedda. Trafikverket måste utveckla de samhällsekonomiska modellerna så att godstransporter värderas högre.

Under en lång rad år och under många regeringar har underhållet släpat efter samtidigt som det har investerats för lite i infrastrukturen. För att klara klimatomställningen, stärka konkurrenskraften och möta behoven hos en växande befolkning måste satsningar i transportinfrastrukturen öka.

Coronakrisen innebär en belastning på de offentliga finanserna. Det vore allvarligt om detta leder till återhållsamhet med att investera i och underhålla infrastruktur. Nu behövs tvärtom en annat synsätt: det är dags att snabba på satsningarna på Sveriges transportinfrastruktur. Mer genomtänkta och mer ambitiösa satsningar i transportinfrastrukturen förändrar den underliggande dynamiken i ekonomin, och bidrar långsiktigt till tillväxten.

Tillgång till och kapaciteten på transportinfrastrukturen är en allt viktigare faktor för industriella investeringar. Därför är satsningar på transportinfrastrukturen viktiga. Men det finns också konjunkturella skäl att nu öka tempot på transportinfrastrukturuområdet. Genom att tidigarelägga investeringar, underhåll och andra samhällsbyggnadsprojekt kan det offentliga stimulera den inhemska ekonomin på ett sätt som ger bestående positiva effekter.

Ett investeringsprogram måste tas fram för elektrifiering, inklusive laddinfrastruktur, för både personbilar och lastbilar samt elektrifiering av kvarvarande järnvägsnät. Automatisering,

digitalisering och elektrifiering har stor potential att ytterligare effektivisera logistiksystemet, vilket i förlängningen stärker svensk konkurrenskraft.

Stora nyinvesteringar liksom modernisering av eftersatta transportsystem behövs i Sverige. Men fokus får inte bara vara nyinvesteringar i stora prestigeprojekt. Det finns en rad viktiga mindre projekt, som inte sällan har avgörande betydelse för specifika industrier och orter. Det gäller även att se möjligheten att kombinera ett omfattande investeringsprogram i infrastruktur med ökade krav och höjda ambitioner för klimatteffektiva lösningar.

Nu är rätt tid att långsiktigt ta igen det eftersläpande underhållet på statliga vägar och järnvägar. De satsningar som görs måste i betydande utsträckning användas för att tidigarelägga åtgärder som ökar bärigheten, tillgängligheten, kapaciteten och framkomligheten i betydelsefulla godsstråk och sträckor för näringslivets transporter där problemen är som störst.

Det behövs en finansierad och långsiktig underhållsplan för att säkerställa ökad tillförlitlighet och eliminera eftersläpande underhåll inom de närmaste 20 åren. En satsning på underhåll och bärighetshöjande åtgärder är särskilt angelägen för de vägar på landsbygden som har stor betydelse för näringslivets transporter. Många av dessa vägar riskerar att vara i än sämre skick i slutet av planperioden 2018–2029 om den nuvarande nationella planen följs. Även på järnvägssidan behövs en finansierad och långsiktig underhållsplan.

Våra förslag:

- Genomför åtgärderna i regeringens nationella godstransportstrategi.
- Utgå i kommande nationell plan för infrastruktur från industrins behov.
- Tidigarelägg så många infrastrukturåtgärder som möjligt i Trafikverkets genomförandeplan för investeringar samt öka underhållsåtgärderna kortsiktigt i befintliga baskontrakt.
- Ta fram en finansierad underhållsplan som inom 20 år tar igen det eftersläpande underhållet för väg- och järnvägstransportsystemen.
- Gör en riktad statlig satsning till kommunerna kopplat till underhåll och infrastrukturinvesteringar för godstransporter.
- Ta fram ett långsiktigt investeringsprogram för elektrifiering och laddinfrastruktur av tunga transporter.
- Ge transportmyndigheterna i uppdrag att utveckla sin digitalisering genom till exempel fjärrlotsning, tilldelning av tåglägen (MPK), och autonoma fordon.

7. Ta täten i digitaliseringen

Sverige måste vara ett ledande digitaliseringsland. Det är strategiskt viktigt för svensk industris konkurrenskraft. När andra länder investerar stora summor i sammanhållna digitaliseringsåtgärder kan Sverige inte vila på gamla lagrar.

Politiska initiativ behövs nu för att hämta igen andra industrinationers digitala försprång. Det kräver politisk vilja, utbyggd digital infrastruktur och en mycket bred satsning på digital kompetens.

För att fullt ut tillvarata digitaliseringens möjligheter för svensk industri behövs en framtidssäker digital infrastruktur. Ett fiberbaserat bredband som når hela Sverige – kombinerat med nästa generations trådlösa nät (5G) – underlättar utveckling och användning av digitala applikationer, inte minst inom industrin. Den digitala infrastrukturen måste vara säker, robust, redundant och klara olika störningar och påfrestningar. Svensk industri behöver skyddas från industrispionage och cyberattacker.

En ökad digitalisering, en informationsstruktur som bygger på företagets säkrade produkt- och miljödata, och användning av uppkopplade produkter (IoT), dataanalys och AI-teknologi, är redan idag viktig för industrin och blir snabbt allt viktigare. Det industriella kunnandet innebär att svensk industri kan bli världsledande i tillämpning av digitaliseringslösningar i olika industrigrenar.

Därför krävs ett offensivt digitaliseringsprogram som kompletterar befintliga satsningar. Det kommer att gynna svensk industri och svensk ekonomi samt bidra till klimatomställningen. Liknande satsningar görs redan i bland annat Tyskland, Finland och USA.

Digitaliseringen innebär nya spelregler för industrin och tillgången till data av hög kvalitet är central för utvecklingen och framtida affärsmöjligheter. Det behövs en öppenhet och flexibilitet från bland annat myndigheter för att stödja utvecklingsarbetet.

Våra förslag:

- Slå fast som politiskt mål att Sverige fortsatt ska tillhöra de ledande länderna inom digitalisering.
- Ta fram ett nationellt digitaliseringsprogram med industriellt fokus finansierat genom offentliga och privata medel i syfte att förbättra kompetens, tillämpningar och forskning kring digitalisering.
- Öka utbyggnadstakten av bredband genom offensivare målsättning i bredbandsstrategin, och höj kraven på att 5G och fibernäten i Sverige ska vara säkra och robusta.
- Prioritera industrins konkurrenskraft inom arbetet med ett nationellt cybersäkerhetscentrum.

8. Stärk industrins kompetensförsörjning

Svensk industris framgångar bygger på möjligheten att kunna attrahera och anställa kvalificerade medarbetare.

För att svensk industri ska kunna fortsätta utvecklas krävs nya idéer och tillämpning av den senaste tekniken. Eftersom utvecklingen går i rasande fart och den internationella konkurrensen är hård måste medarbetarnas kompetens ligga i absolut framkant. Tillgång till rätt kompetens hos såväl yrkesarbetare som tjänstemän är avgörande för Sverige, för industrin och för den gröna omställningen. Kompetensen behöver vara genomgående hög och anpassad till arbetsuppgifterna i alla delar av industrin.

Ett fungerande utbildningssystem liksom ett relevant utbildningsutbud som bättre matchar näringslivets och industrins behov är helt avgörande för kompetensförsörjningen. I Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät konstateras det att kompetensbristen hindrar tillväxten i tre av fyra medlemsföretag. Som en följd av denna kompetensbrist har företagen inte kunnat utveckla produkter och tjänster som planerat och därför gått miste om potentiella affärer.

Idag är matchningen på arbetsmarknaden bristfällig. Utbildningssystemet måste bättre balanseras och dimensioneras för att möta näringslivets och industrins behov. Ökad samordning, analys av utbud och efterfrågan på utbildningar samt bättre samarbete mellan kommuner, näringsliv och skolor behövs för att bredda utbudet och möjliggöra för fler ungdomar att välja utbildningar med stark arbetsmarknadskoppling. Låt Teknikcollege vara en förebild och öka finansieringen till de regionala samverkansplatserna.

En viktig reform, som ökar sannolikheten att fler väljer yrkesprogram, är att lägga till grundläggande högskolebehörighet i all gymnasieutbildning utan att minska den del av utbildningen som ger yrkeskunskaper på yrkesprogrammen. Idag finns möjligheten för samtliga av gymnasieskolans yrkesprogram att lägga till kurser för att uppnå högskolebehörighet. Dessa kurser ska automatiskt ingå i alla yrkesprogram.

Den snabba förändringstakten i samhället och inom industrin innebär många möjligheter men ställer samtidigt stora krav på ett livslångt lärande. Det måste finnas en struktur och en finansiering som möjliggör för alla medarbetare att uppdatera sin kompetens under hela sitt yrkesliv. Det är därför av yttersta vikt att hela utbildningssystemet har ett tydligt uppdrag där yrkesvux, yrkeshögskolan, universitet och högskolor ges förutsättningar att bidra till livslångt lärande. Förändringar inom utbud, upplägg, antagning samt ett fungerande system för validering är viktiga förutsättningar för detta.

Det behövs också fortsatta reformer i hela utbildningssystemet för att stärka utbildningskvaliteten – från grundskola till universitet. YH-utbildningarnas kvalitetssäkring är ett positivt exempel på vad en behovsstyrd och samverkansbaserad utbildning kan ge.

Digitalisering skapar behov av helt nya kompetensområden inom industrin. Det behövs både ett generellt digitalt kompetenslyft för medarbetarna inom industrin men också tillgång till digital spetskompetens. För att möta detta måste digitaliseringen av undervisningen fortsätta utvecklas tillsammans med inrättandet av fler digitala kursmoduler med interaktiva lärarledda moment och möjlighet till examination, fler antagningsperioder och kortare kurser. Detta i syfte att främja kompetensutvecklingen för yrkesverksamma. Genom att koppla valideringsinsatser till ett flexiblere utbildningssystem möjliggörs också individuella studieplaner och individen kan tillgodoräkna sig kurser för att nå examen.

”Digitalisering skapar behov av helt nya kompetensområden inom industrin.”

Vi föreslår en ökad regional samordning av utbildningar samt att både industrin och dess leverantörer ska få möjlighet till kompetensavdrag, det vill säga samma villkor ska gälla vid investeringar i att utveckla sina medarbetares kompetens som vid investeringar i maskiner.

Arbetskraftsinvandring är ett led i att säkra industrins möjlighet att anställa kompetent arbetskraft som inte finns att tillgå i Sverige. På senare år har problemet med så kallade kompetensutvisningar, där arbetskraftsinvandrare har utvisats på grund av mindre formella fel i deras anställningsavtal, fått stor uppmärksamhet. Regelverket kring arbetskraftsinvandring måste förenklas och utformas på ett sätt som inte begränsar arbetsgivares möjligheter att rekrytera och behålla arbetskraft från utlandet. Åtgärder måste genomföras för att öka Sveriges attraktionsförmåga hos internationell kompetens. Detta gäller såväl yrkesarbetare som arbetstagare med högre utbildning exempelvis ingenjörer och IT-experten.

Våra förslag:

- Kartlägg och anpassa det regionala gymnasiala utbudet efter näringslivets behov.
- Reformera gymnasiets yrkesprogram så att alla elever får grundläggande högskolebehörighet.
- Stärk yrkesvux. Anpassa utbildningsplatser, finansiering och urvalsprocesser så att yrkesvux både kan användas för de utan utbildning och för yrkesväxlare.
- Möjliggör livslångt lärande genom bland annat en modularisering av lärosätens kursutbud, där utbildning ges digitalt men med interaktiva lärarledda moment.
- Resurstilldelningen till högskolan behöver långsiktig förändras i syfte att ge lärosätena bättre ekonomiska förutsättningar att möta behovet av livslångt lärande.
- Inför omgående ett kompetensavdrag för att gynna det livslånga lärandet.
- Förenkla reglerna för arbetskraftsinvandring.

9. Modernisera arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknaden har sårbarheter som blir tydliga vid olika kriser. Vikten av flexibilitet blir snabbt akut, både för de företag som måste anpassa sig till nya omständigheter och för enskilda arbetstagare som behöver arbeta under mer flexibla former.

Arbetsmarknaden genomgår stora förändringar i spåren av automatisering och digitalisering som innebär en kraftfull strukturomvandling, där vissa arbeten förändras, andra slås ut och nya kommer till. Därför är reformer som ger möjligheter till flexibilitet, omställning och trygghet viktiga för både industriföretag och anställda.

Förändringar på arbetsmarknaden kräver kontinuitet och stabilitet. Industrin värnar den svenska partsmodellen, med fria förhandlingar och samverkan mellan arbetsmarknadens parter. Partsmodellen är viktig för svensk industri och vår konkurrenskraft. Tack vare den svenska partsmodellen kan arbetsmarknaden hantera stora förändringar och samtidigt garantera trygghet för arbetstagare. Den svenska modellen måste respekteras vid lagstiftning inom EU och det är nödvändigt att värna om den så kallade subsidiaritetsprincipen.

”Tack vare den svenska partsmodellen kan arbetsmarknaden hantera stora förändringar och samtidigt garantera trygghet för arbetstagare.”

Industriavtalet har utgjort en särskilt viktig grund för industrins partsförhandlingar och konfliktlösning sedan det först tecknades 1997. Industriavtalet har varit betydelsefullt för både fack och arbetsgivare och samhället i stort eftersom det bringat ordning i lönebildningen med mer fokus på Sveriges internationella konkurrenskraft. Det har också inneburit reallöneökningar och bidragit till svensk välfärd. Det är därför viktigt att Industriavtalet inte äventyras och även fortsättningsvis får spela samma roll som hittills.

En balanserad lönebildning kräver ett långsiktigt balanserat regelverk för hela arbetsmarknaden. Dagens konfliktregler utgör ett långsiktigt hot mot denna balans. Om inte arbetsfreden respekteras eller att stridsåtgärdens syfte och omfattning inte står i proportion till de konsekvenser och effekter som uppstår, påverkar det negativt svenska industriföretags konkurrenskraft på en global marknad.

Arbetsrätten behöver moderniseras, exempelvis på anställningsskyddets område, på ett sätt som bejaktar företagens behov av flexibilitet. Lagstiftning som påverkar arbetsmarknaden ska alltid utredas ur ett konkurrenskraftsperspektiv, för såväl stora som små företag. Det behövs en reformerad ledighetslagstiftning som leder till att antalet arbetade timmar i Sverige ökar.

Under finanskrisen 2008–2009 saknade Sverige ett regelverk som möjliggjorde statligt stöd vid korttidsarbete. Detta försvårade svensk industris förutsättningar att klara den krisen. Den erfarenheten resulterade i att det 2014 infördes ett system med statligt stöd vid korttidsarbete. Syftet var att rädda arbetstillfällen vid företag som möter en vikande efterfrågan genom att de anställda tillfälligt går ned i arbetstid och lön.

Under Coronapandemin blev regelverket aktuellt för första gången. Då infördes även ett nytt regelverk med möjlighet till stöd på företagsnivå utan att det krävs en djup kris i hela ekonomin. Detta system är bättre anpassat till de verkliga behoven och förutsättningarna. Reglerna ger konkurrensneutralitet med viktiga konkurrentländer med motsvarande system och en möjlighet att överbygga en tillfällig kris som uppstått utanför företaget. Dessutom infördes tillfälliga stöd för att hantera den särskilda pandemin. De tillfälliga reglerna har generellt underlättat för industrin. Under krisen har myndigheternas tillämpning av systemet visat på brister i förutsägbarheten i regelverket.

Det är viktigt att korttidssystemet värnas och bidrar till att stärka den svenska industrins konkurrenskraft. Tillämpningen av korttidssystemet har visat på vissa förändringsbehov. Hänsyn måste tas till att företag väljer att organisera sin verksamhet på olika sätt. Hänsyn måste vidare tas till den unika situation som rått under Coronapandemin. Eventuellt stöd under en period med ett tillfälligt regelverk ska inte påverka möjligheten till stöd därefter.

De avsteg som gjorts från den s.k. arbetslinjen i social- och arbetslöshetsförsäkringarna måste återställas för att hålla nere arbetslösheten och möjliggöra ökad tillväxt.

Våra förslag:

- Värna den svenska partsmodellen i samband med lagstiftning och slå särskilt vakt om den svenska modellen och subsidiaritetsprincipen i samband med lagstiftning inom EU.
- Modernisera arbetsrätten för att säkerställa företagens behov av flexibilitet. Reformera ledighetslagstiftningen så att antalet arbetade timmar ökar.
- Utred alltid förslag till lagstiftning som påverkar arbetsmarknaden ur ett konkurrenskraftsperspektiv, för såväl stora som små företag.
- Värna regelverket för korttidsarbete och gör nödvändiga förändringar av regelverket som blivit tydliga mot bakgrund av Coronapandemin samt öka förutsägbarheten i systemet.
- Återställ den s.k. arbetslinjen inom social- och arbetslöshetsförsäkringarna.

10. Satsa mer på FoU

Sverige rankas som EU:s innovationsledare i European Innovation Scoreboard och i den absoluta toppen bland världens mest innovativa länder. Men konkurrensen hårdnar och Sveriges försprång har minskat.

En avgörande faktor för att fortsatt ligga i topp är att skapa ett bra entreprenörsklimat och ett starkt innovationssystem. Det räcker inte med starka forskningsmiljöer och hög kreativitet. Utan förutsättningar att ta idéer hela vägen till marknaden riskeras att potentiellt bärkraftiga företag aldrig får chansen och att företag från andra länder köper upp svenska bolag i ett för tidigt skede.

I Sverige finns ett glapp mellan nuvarande forskningssatsningar och det marknaden efterfrågar. Glappet har minskat genom de strategiska innovationsprogrammen och satsningar på långsiktiga kompetenscentra. Dessa har visat sig vara effektiva satsningar med potential att utvecklas vidare för att hjälpa att möta samhällsutmaningar, stärka konkurrenskraften och hållbar utveckling samt attrahera fler företag att förlägga sina FoU-investeringar till Sverige.

Dessa satsningar behöver utvecklas och stärkas ytterligare. Det behövs publika testbäddar där nya produkter och tjänster kan visas upp för investerare och kunder som prototyper. Sverige har många testbäddar runt om på lärosäten och institut som skulle utgöra en viktig resurs för industrin om de tillgängliggjordes.

Samverkansforskning har generellt visat sig vara en nyckel till framgångsrikt FoU-arbete och måste främjas på flera sätt, bland annat genom att universitet och högskolor får ett tydligare incitament att samverka med det omgivande samhället. Det är också viktigt att de myndigheter som finansierar samverkansforskning, till exempel Vinnova och Energimyndigheten, får fortsatt och utökat stöd.

För att viktiga samverkansprojekt ska kunna fortsätta, även om industriparterna tvingas permittera under krisen och därmed tillfälligt inte kan leva upp till sina åtaganden, är det nödvändigt att de forskningsinstitut och lärosäten som deltar i samverkansforskning kan behålla sin finansiering och därmed säkra sin och projektens överlevnad.

För att skapa goda förutsättningar för innovation är det viktigt att värna goda förutsättningar för privata investeringar eftersom näringslivet står för den övervägande delen av den samlade forskningsfinansieringen i Sverige. Näringslivets investeringsvilja i svensk FoU har dock minskat konstant som andel av BNP det senaste decenniet medan flera andra jämförbara länders motsvarande andel har ökat. Denna trend måste brytas så att Sverige fortsatt kan hävda sig som en innovativ kunskapsnation.

Tillgång på kompetens och möjligheter till samverkan med akademi och institut är faktorer som väger tungt i lokaliseringsbeslut för FoU-investeringar. Detta är ytterligare ett skäl att stärka samverkan mellan akademi, institut och näringsliv. Det förutsätter att staten ökar sina investeringar i FoU.

Ett förstärkt avdrag för FoU-satsningar skulle ytterligare stärka företagets incitament att investera i FoU.

Industriklivet är ett annat utmärkt initiativ som stärker samverkan kring både tekniska lösningar och finansiering av viktig forskning och även detta behöver stärkas på sikt för att inte tappa fart.

Sverige behöver återinföra möjligheten till stöd för medverkan i EU-projekt eftersom finansieringen från EU ofta är otillräcklig och leder till att svenska offentliga forskningsutförare behöver välja mellan att driva projekt med förlust, eller avstå medel från exempelvis gröna given, Horizon Europa och EU ETS Innovationsfond.

Våra förslag:

- Sätt som nationellt mål att Sveriges samlade investeringar i forskning och utveckling ska öka med 1 % av BNP till senast år 2030. Målet motsvarar ökade investeringar på runt 50 miljarder kronor årligen.
- Förstärkt avdraget för FoU-satsningar.
- Stärk de nuvarande satsningarna på strategiska innovationsprogram och kompetenscentra samt utöka med flera program för att möta strategiskt viktiga utmaningar för Sverige och fortsätta stärka näringslivets konkurrenskraft.
- Säkerställ den långsiktiga samverkansforskningen. Trygga den långsiktiga finansieringen av forskningsinstituterna – behåll nivån i kronor även om omsättningen fallit under krisen.
- Stärk samverkan mellan akademi och industri genom att koppla lärosätenas basanslag till hur väl samverkansuppgiften utförs.
- Tillsätt en parlamentarisk Forsknings- och innovationsberedning med uppdrag att långsiktigt säkerställa Sveriges attraktivitet för näringslivets FoU-investeringar.

11. Förbättra villkoren för startups

Sveriges breda industristruktur, med basindustri och tillverknings- och teknikindustri som viktiga delar, ger goda förutsättningar att möta samhällsutmaningar. Behovet av komplexa lösningar med ny teknik, ökad digitalisering och nya affärsmodeller ökar, vilket påverkar industrins sätt att arbeta med FoU-verksamheten.

Forskning och innovation utvecklas nu i ökad grad i växelverkan mellan industrins forskningsavdelningar, små underleverantörer och kunskapsintensiva tillväxtbolag – så kallade startups. Dessa framväxande och dynamiska ekosystem är en förutsättning för att den etablerade industrin ska kunna hålla jämna steg med den internationella konkurrensen. Samverkan mellan aktörerna skapar ömsesidigt värde eftersom mindre företag ofta har större möjlighet att hänga med i teknikutvecklingen inom olika områden och snabbt kunna testa nya lösningar. Stora bolag kan å andra sidan den industriella kontexten med uppskalning och har nätverk på en global marknad.

Det finns ett tydligt behov av att utveckla det betydelsefulla samarbetet mellan etablerad industri och startups för att stimulera Sveriges konkurrenskraft. Ett viktigt led i detta är att skapa olika former av samverkansplattformar, exempelvis testbäddar, där idéer kan prövas och utbytet av resurser kan ske på ett systematiskt vis. Det handlar också om att stödja offentligt finansierade samarbetsformer mellan startups, etablerade företag, akademi, institut, inkubatorer och science parks och säkerställa att projekten är utformade för att stödja vidare kommersialisering.

Villkoren för startups och scaleups måste vara gynnsamma och en avgörande faktor för startups, både i uppstart och i tillväxtskedet, är tillgången till riskkapital. Det är särskilt viktigt i tider av kris eftersom osäkerhet riskerar att minska investeringsviljan hos investerare. För svensk industris utveckling är därför ett gynnsamt investeringsklimat för riskkapital centralt. Samarbete mellan statligt och privat riskkapital är särskilt

välkommet då dessa kompletterar varandra. Privat riskkapital har ofta mer marknadsnära kompetens och kan bättre avgöra vilka projekt som är affärsmässiga, medan statligt riskkapital kan överbygga de tidiga faser där risken bedöms som alltför stor av det privata.

Startups kan sällan erbjuda samma lönenivåer och villkor som mer etablerade företag. Därför är möjligheten att ge personaloptioner en grundläggande förutsättning för att startups ska kunna attrahera kompetens. Det gäller inte minst för att kunna attrahera internationella talanger då det ofta sker en krock med lönenivåkrav i regelverket för arbetskraftsinvandring.

Industrins utvecklings- och konkurrenskraft samt dess möjligheter att hänga med i de stora tekniksiftena är beroende av att villkoren för startups och strukturer för samverkan säkras efter krisen.

Våra förslag:

- Utveckla och stärk systemet med samverkansplattformar, science parks samt inkubatorer.
- Säkerställ strategisk och långsiktig styrning av det offentliga stödsystemet för främjande av entreprenörskap och innovation. Bidra till ökad samordning mellan olika främjandeaktörer så att olika aktörers roll i innovationssystemet blir tydligare och enklare för startups att förstå.
- Styr offentligt riskkapital mot mer private – public partnership där statliga medel kan ta högre risk men får draghjälp av privata riskkapitalets marknadskompetens.
- Förändra systemet för personaloptioner så att det blir mer fördelaktigt ur skattesynpunkt.

12. Försvara den öppna ekonomin och den inre marknaden

Svenska industriföretags framgång är avhängig tillgång till en öppen och regelbaserad global marknad, värdenätverk och forskning och innovationssamarbeten. En aktiv och ambitiös frihandelsagenda är därför central för den svenska och europeiska industrins konkurrenskraft.

EU:s inre marknad är svensk industris hemmamarknad och EU är dess största handelspartner. En välfungerande inre marknad är av yttersta vikt och en grundförutsättning för svensk industris globala konkurrenskraft. Den främsta prioriteringen för att återstarta den svenska och europeiska ekonomin bör därför vara att vidta åtgärder för att upprätthålla handeln. Den svenska återhämtningen samspelar med återhämtningen i övriga EU. Den svenska regeringen måste därför vara drivande i att EU:s grundläggande principer om fri rörlighet upprätthålls, regler efterlevs och undantagsåtgärder för att bekämpa spridningen av Covid-19 inte blir bestående.

För att återstarta den europeiska ekonomin behövs en starkt samverkan på europeisk nivå och ett förnyat politiskt fokus på en välfungerande inre marknad. De exportförbud och gränskontroller som införts under pandemin måste återställas

och motverkas i framtiden. På samma sätt behöver de omfattande statsstöd och fördelaktiga exportkrediter som införts under krisen successivt dras tillbaka och inte blir bestående. Annars undermineras den inre marknaden genom ojämlika villkor för företag från olika medlemsländer.

”EU:s inre marknad är svensk industris hemmamarknad och EU är dess största handelspartner.”

Brutna globala leverantörskedjor inom vissa industrigrenar har intensifierat debatten om att minska beroendet av andra länder och flytta tillbaka produktionen till hemmamarknaden. Detta är inte rätt väg framåt - den redan befintliga mångfalden i industrins leverantörskedjor har begränsat sårbarheten när leverantörskedjor inom EU har brutits. Det måste även fortsättningsvis vara upp till företagen själva att göra sin egen riskbedömning, organisera leverantörskedjor och förlägga produktionen där det är mest gynnsamt. Alternativet riskerar

leda till ökade kostnader och att företag väljer att etablera sig utanför EU. Störningar i leverantörskedjor är inte ett skäl att ge efter för ekonomisk nationalism, utan snarare ett incitament för att stödja fortsatt diversifiering genom en aktiv frihandelspolitik.

EU-kommissionens förslag till en ny industristrategi för Europa innehåller angelägna satsningar på digital och grön omställning. Men vissa av förslagen riskerar att leda till en snedvridning av konkurrensen på den inre marknaden och öka regelbördan för svenska företag. Exempelvis ser industrin i Sverige risker med att en översyn av EU:s konkurrenslagstiftning kan leda till sammanslagningar av storbolag som missgynnar mindre länder som Sverige. Likaså kan kommande revidering av EU:s statsstödsregler leda till ett ökat inslag av statlig intervention genom politiskt identifierade och statligt finansierade satsningar i industriella ekosystem och nyckelteknologier som måste motverkas.

Denna utveckling mot mer av statlig intervention riskerar att förstärkas av de omfattande statsstöd som nu tillåts för att återstarta ekonomin i Europa, såväl inom enskilda medlemsländer som genom EU:s återhämtningspaket. Sammantaget finns stora risker att skillnaderna mellan medlemsländerna ökar, istället för att stärka det europeiska samarbetet och brett stärka den globala konkurrenskraften.

För att återstarta den europeiska ekonomin måste EU:s breda hållbarhetsstrategi, den europeiska gröna given, genomföras enligt intentionerna. Då kan den bli en vital del av EU:s ekonomiska återstart. Det faktiska innehållet får inte främst bestå av nya regleringar, utan måste ha fokus på helheten där ekonomisk hållbarhet och global konkurrenskraft ska stärkas i takt med den gröna omställningen.

Nu behöver politiska beslutsfattare agera för att undanröja hinder och främja tillväxt genom att inrätta lagar och regler som leder till ett hållbart och konkurrenskraftigt företagsklimat i unionen. Det krävs bland annat kraftfulla satsningar på forskning och utveckling, ett innovationsvänligt regelverk anpassat efter nya teknologier och en ambitiös frihandelspolitik som underlättar för företagen att sprida sina innovationer världen över.

Med Storbritanniens utträde ur EU måste Sverige förhålla sig till ny politisk realitet och maktbalans i EU. Storbritannien har varit en stark röst för den öppna marknaden likväl inom EU som med tredjeland. Utan dem blir det svårt att få genomslag för svenska intressen när inflytelsesrika länder sluter sig samman bakom en gemensam agenda med ett ökat inslag av statlig intervention. Detta kräver att Sverige har en tydlig vision för EU:s utveckling och en strategi för att värna konkurrensen på den inre marknaden som vi kan bygga en allians av likasinnade kring. Detta måste ske i nära samverkan med de främst berörda, nämligen industrin.

EU måste fortsätta att bedriva en ambitiös frihandelspolitik och värna det multilaterala handelssystemet. Prioriterade

nuvarande och framtida avtal för svensk industri är ratificeringen av Mercosur, nya avtal med Storbritannien, USA och Kina. Vidare är det viktigt att bygga vidare mot ett regionalt avtal med ASEAN-länderna. EU ska även vara drivande i att säkerställa ett välfungerande multilateralt handelssystem inom ramen för Världshandelsorganisationen, WTO.

Svensk och europeisk industri har gynnats av ett öppet, globalt handelsklimat. Det är därför avgörande att EU fortsätter att bedriva en ambitiös frihandelspolitik och värnar det multilaterala handelssystemet. Bästa möjliga förutsättningar för svensk industri på en tilltagande konkurrensutsatt världsmarknad ges genom en näringspolitik som möter industrins behov och som skapar attraktivitet att etablera och utveckla värdeskapande verksamhet – inte genom att begränsa företags möjligheter att nyttja globala värdenätverk eller genom tilltagande protektionism.

Våra förslag:

- Sverige bör verka för att EU genomför en samlad analys av hur coronakrisen påverkade den inre marknadens funktionssätt. På basis av denna analys bör regeringen initiera reformer som stärker skyddet för de fria rörligheterna.
- Återställ och utveckla EU:s fria rörlighet. Sverige bör verka för, och EU-kommissionen måste ställa tydliga krav på, att de handelshinder och regleringar som hämmar konkurrensen och som tillkommit under Coronapandemin skyndsamt avskaffas.
- Återstarta ekonomierna i EU:s medlemsländer genom en industripolitisk agenda som stimulerar konkurrens, tillväxt och innovation. Sverige måste motverka förslag som hämmar en fri konkurrens mellan industriföretag, och den inre marknaden.
- Regeringen bör tillsammans med företrädare för industrin i Sverige tillsätta en beredningsgrupp för att löpande hantera genomförandet av EU-kommissionens industristrategi.
- Regeringen bör i samverkan med industrin skyndsamt ta fram en strategi med en tydlig vision för EU:s utveckling och stärkt konkurrenskraft.
- Regeringen måste vara drivande för en ambitiös europeisk frihandelspolitik som syftar till ökat marknadstillträde och lika konkurrensvillkor med tredjeland; samt verka för en skyndsamt ratificering av färdigförhandlade avtal, slutförande av pågående förhandlingar och en löpande utvärdering av nya länder och regioner att inleda förhandlingar med.

V. Sverige ska vara ett av världens mest konkurrenskraftiga länder

Den kris vi går igenom kommer att påverka samhället under lång tid. Krisen har medfört kraftigt ökade utgifter i form av ekonomiskt stöd till både företag och enskilda. Som en konsekvens av detta har den offentliga skuldsättningen ökat, vilket har varit nödvändigt och rätt. Att statskulden växer och att underskott uppstår i det offentliga budgetar är inget problem i det korta perspektivet. Men snart måste vi vända trenden. För det krävs ekonomisk tillväxt. För att samhället ska klara av att stärka välfärd och trygghet måste nya resurser tillkomma och människor måste ha arbeten att gå till. Sveriges industri vill vara motorn i återstarten och uppbyggnaden av Sverige som ett av världens fem mest konkurrenskraftiga länder.

Det långsiktiga arbetet måste koncentreras på de insatser som ger bäst effekt för en hållbar tillväxt. Det är så vi skapar mer resurser för alltifrån att åtgärda brister i välfärden till att investera i den gröna omställningen.

Vi måste skapa en bred uppslutning kring betydelsen av att vi här i Sverige har internationellt framgångsrika företag. Fler måste se att den position som ledande industrination som vi haft behöver kloka och kraftfulla satsningar för att kunna bibehållas och utvecklas. Om vi slår oss till ro kommer vi att bli omsprungna. Att ha en framgångsrik historia är en klen tröst för den som hamnar på efterkälken. Vi måste säkerställa att vi har den viktigaste faktorn för välstånd i fokus, nämligen ett näringsliv i absolut världsklass. Och vi måste enas kring reformer som gör att vi kan ta oss dit.

Vi måste systematiskt verka för att förbättra förutsättningarna för vår industri och är övertygade om att vi har goda möjligheter för det.

Nu börjar arbetet för att framtidssäkra industrinationen Sverige.

Foto: Sid 2 Byggmaterialindustrierna, Erik Thor, Sören Andersson, Rikard Westman, Livsmedelsföretagen, TEKO, Sören Andersson, Återvinningsindustrierna, Bengt Säll, Björn Leijon, SBMI, Eva Lindblad, Svemin samt Pia Nordlander. Sid 4 Nathalie Olausson, bilden föreställer en guide till alla globala målen framtagen av Target Finder by The New Division. Sid 8 Boliden Kyllylahti. Sid 10-11 Åsa Bäcklin. Sid 20 Bredda Bilden. Övriga bilder iStock Photo.

Layout: DODesign AB **Tryck:** Graf & Bild Sverige AB

grafiska
FÖRETAGEN

IKEM
Innovations- och kemiindustrierna i Sverige

Jernkontoret

LIVSMEDELSFÖRETAGEN
The Swedish Food Federation

SveMin

TEKO | SVERIGES TEXTIL-
& MODEFÖRETAG

